

Піпченко Н.О.,* Донець В.О.**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНОСТІ ІНДИВІДІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Проаналізовано політично-правові аспекти дотримання конфіденційності персональної інформації у мережі Інтернет, особливості ідентифікації особи у віртуальному просторі, а також досліджено можливості розширення прав людини щодо дотримання приватності у Інтернет-просторі.

Ключові слова: приватність особи, Інтернет, ідентифікація осіб, конфіденційність персональної інформації, віртуальний простір.

The political and legal aspects of personal information's confidentiality in the Internet, features of identification of a person in the virtual space and also the possibility of expanding the human rights in relation to compliance with privacy in the Internet are analyzed.

Keywords: Privacy of an individual, Internet, identification of persons, confidentiality of personal information, the virtual space.

Проанализированы политико-правовые аспекты конфиденциальности персональной информации в сети Интернет, особенности идентификации личности в виртуальном пространстве, а также исследовано возможности расширения прав человека относительно соблюдения приватности в Интернет-пространстве.

Ключевые слова: приватность личности, Интернет, идентификация личности, конфиденциальность персональной информации, виртуальное пространство.

Постановка проблеми. Поняття незалежності індивіда в політико-правовому просторі виходить з рівня значущості таких понять як суверенітет людства та суверенітет держави. В умовах невідомого проникнення інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності постає необхідність дослідження правових аспектів забезпечення прав людини у віртуальному просторі через призму вже існуючої законодавчої бази задля її удосконалення в майбутньому, тому існує потреба у аналізі правових аспектів дотримання приватності особи в глобальній мережі Інтернет.

Аналіз досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження та розробку законодавчої бази з питань дотримання прав людини на приватність в мережі Інтернет та нерозголошення особистої інформації третім особам зробили С. Уоррен, Л. Брендейс, П. Стейнбарт, Б. Ічікава, А. Аквісті, А. Одлижко. У працях таких науковців як Х. Верієн, Р. Гелмен, С. Шівенду, Р. Челлаппа, Х. Міалон розглядаються різноманітні аспекти дотримання приватності в економічній сфері, аналізуються проблеми збору особистої інфор-

*кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**студентка 4 курсу спеціальності «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

мації. Проблеми захисту приватного життя людини у віртуальному просторі досліджують такі українські вчені, як О. Задорожній, Є. Макаренко, А. Пазюк, О. Андреева, О. Кучмій, Г. Хлистун тощо.

Мета статті – дослідити ступінь надання та забезпечення прав індивідів на приватність та захист персональної інформації, проаналізувати розвиток існуючих тенденцій. Завдання статті: встановити співвідношення між рівнями контролю за діяльністю індивіда в мережі, враховуючи виняткове недопущення порушень прав людини у сфері інформаційної приватності та випадків зловживання корпораціями або державними структурами доступом до персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Нині глобальна мережа Інтернет є звичним для всіх джерелом інформації безпрецедентних розмірів, до створення якої залучений кожен користувач. Інтернет-браузери стали зручним та невід’ємним засобом для повноцінного використання можливостей мережі, але в той же час вони є «чорними ящиками», куди користувач вводить інформацію (здійснює запити, переходить на різні веб-сторінки, заповнює реєстраційні анкети, користується соціальними мережами) і чітко не може відслідкувати, куди вона потрапляє та хто і в яких цілях її використовує. Саме ці аспекти не достатньо врегульовані на законодавчому рівні, хоча певні зрушення були зроблені у Сполучених Штатах Америки. Однак питання дотримання приватності, ідентифікації користувачів у мережі та можливості появи правових наслідків за дії, що обмежують права і свободи інших суб’єктів, або безпосередньо несуть пряму шкоду або загрозу їх нормальній життєдіяльності, залишаються відкритими [1]. Потрібно встановити до чого може призвести надання повної приватності користувачам в мережі, як вони цього вимагають, і чи взагалі таке можливо, а також чи не суперечить ідентифікація кожного користувача у відповідності до його фізичної особи у реальному світі принципам функціонування Інтернету як глобальної мережі.

Програми-браузери є зручним інструментом відслідковування запитів користувачів. Великі корпорації або державні структури, які мають веб-представництва у віртуальному просторі та розміщують на сервері необхідне програмне забезпечення, можуть здійснювати збір персональної інформації, якщо вони відкрито заявляють про це та якщо відвідувачі сайту добровільно надали таку інформацію або погодились на її використання. При відвідуванні сайту, певні дані автоматично записуються на сервери компанії для системного адміністрування, а також для статистичних або резервних цілей. Записана інформація містить назву Інтернет-провайдера відвідувача, в деяких випадках його IP-адресу, дані про версії програмного забезпечення та операційну систему комп’ютера, з якого відвідали сайт, адреси сайтів, через посилання на які користувач обрав цей сайт, задані ним параметри пошуку, що привели його на цей сайт. Залежно від обставин, подібна інформація дозволяє зробити висновки про те, яка аудиторія відвідує сайт. Власники таких сайтів стверджують, що не використовують персональні дані без дозволу індивідів, а користуються лише анонімною інформацією задля забезпечення виробничого процесу, при цьому якщо інформація передається компанією зовнішньому провайдеру, то дотримуються всі можливі технічні і організаційні заходи, що гарантують передачу даних, відповідно до вимог чинного законодавства.

Експерти розглядають персональну інформацію як будь-які дані, за якими можна знайти індивіда або його родичів, наприклад, ім’я та прізвище, паспортні дані, домашня адреса, вік, дата народження, паролі для доступу до будь-яких сервісів та електронних гаманців. При цьому у користувача створюється ілюзія того, що він може контролювати процес розміщення персональної інформації, оскільки в мережі Інтернет ніхто не може

змусити пред'явити паспорт або назвати справжнє прізвище. Все ж існують веб-сервіси, доступ до яких та право їх використовувати може бути отримане лише після введення персональних даних. Також для реєстрації в деяких веб-сервісах, наприклад соціальних мережах, користувачі добровільно розміщують інформацію про себе [1]. Таким чином, експерти вважають, що ніщо та ніхто не може обмежувати вибір користувача щодо розповсюдження або не розповсюдження особистих даних, при цьому вони наголошують, що якщо особиста інформація недостатньо захищена, то доступ до неї можуть отримати шахраї, що може завдати шкоду користувачу.

Оскільки браузері, за допомогою необхідного програмного забезпечення, збирають персональну інформацію, яку користувачі самі надають через розміщення детальної інформації в соціальних мережах або при заповненні різноманітних анкет для реєстрації на сайтах, то такі масиви інформації автоматично обробляються і використовуються різними структурами – від ЦРУ до приватних рекламних агенцій [2]. Зрозуміло, що такий потужний інструментарій, що зв'язує і тримає в постійній взаємодії таку кількість індивідів, не може бути не використаний або військовими структурами задля контролю за громадським порядком, або зацікавленими бізнес-групами, готовими вкладати у це грошові активи [3; 4].

Існуюча законодавча база щодо забезпечення прав людини на приватність в мережі та гарантування того, що її персональні дані не використовуватимуться третіми особами, містить багато тонкощів та виключень, які все-таки змушують користувача погодитись на подальшу обробку та передачу особистої інформації. Зокрема, до такої правової бази належать нормотворчі документи щодо конфіденційності інформації та захисту даних приватних осіб від зловживання або навмисного розкриття інформації. Більше 80 країн світу прийняли комплексне законодавство в цій сфері, в тому числі майже всі країни Європи, більшість країн Латинської Америки та Карибського басейну, Азії та Африки, при цьому в США прийнято лише галузеві закони щодо захисту персональних даних, які ґрунтуються на принципах дотримання чесних інформаційних відносин, що були вперше розроблені Департаментом охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення, відтак основними принципами захисту даних є такі [5]:

- для збору даних повинна існувати чітко окреслена мета;
- персональна інформація не може бути передана іншим організаціям або третім особам, якщо немає на це правових повноважень, або якщо не надано згоду відповідно до чинного законодавства;
- персональна інформація повинна бути точною й актуальною;
- задля забезпечення прав людини та дотримання точності інформації повинні бути розроблені спеціальні механізми, які б надавали змогу проаналізувати дані про себе;
- дані повинні бути видалені, якщо не існує подальшої потреби їх використовувати;
- передача персональних даних в місце, де не може гарантуватися «еквівалентний» рівень захисту даних, заборонена;
- деякі дані, що мають конфіденційний характер, можуть бути зібрані тільки в надзвичайних ситуаціях.

Внаслідок не достатньої обізнаності громадськості щодо технічного аспекту захисту даних, у США та деяких інших країнах світу відбулись протести щодо політики компаній-розробників браузерів у сфері збору персональної інформації, тому в 2007 році організації з питань захисту прав споживачів внесли пропозицію до Федеральної торговельної палати США щодо створення списку компаній, які спрямовано відстежують дії користувачів у мережі Інтернет [4].

У липні 2009 року американські дослідники К. Софоян та С. Стемм створили прототип технології заборони несвідомого збору персональної інформації, яка отримала назву «DoNotTrack» (DNT) та була додана до списку налаштувань браузера Firefox. Через рік після цього під час слухань в Сенаті США питання щодо дотримання приватності, голова Федеральної торгівельної палати Д. Лейбовіц заявив про розробку та впровадження цієї технології на практиці [6], зокрема, з 2010 року було запропоновано використовувати систему DNT в нових версіях браузерів. Пропозиція знайшла підтримку серед корпоративних розробників браузерів, серед яких потрібно назвати Microsoft, Mozilla, Opera, Google, Apple, які представили оновлені версії програмного забезпечення з можливістю відмови користувачів від стеження за їх діями в мережі Інтернет [7].

Позицію рекламної індустрії, в постійному обороті які знаходиться близько 23 млрд. доларів, пов'язаних лише з цільовою Інтернет-рекламою, висловив М. Зенейс, віце-президент Бюро інтерактивної реклами, яке захищає права рекламної індустрії. Він заявив, що подібна функція вже надається за допомогою сайту «Aboutads.info», користувачі якого можуть відмовитися від отримання цільової реклами від близько 60 компаній. Також він зазначив, що користувачі більше втратять, ніж отримають від дотримання тотальної приватності, оскільки вони залежать від Інтернет-контенту, що постійно оновлюється, при цьому заборона на відстеження інформації обмежить доступ користувачів до сайтів з безкоштовними сервісами та контентом [8; 9].

Опитування громадськості впродовж 2011 та 2012 років свідчать, що більше 70% користувачів Інтернету, які використовують програмне забезпечення компанії Microsoft вимагають від розробників браузерів надання їм максимальної приватності або ж максимальних можливостей управління нею, тому компанія змушена балансувати між довірою користувачів та фінансуванням від рекламної індустрії. Задля вирішення проблем захисту персональної інформації компанія Об'єднання постачальників цифрової реклами пропонує розміщати спеціальну кнопку для вимкнення функції відстеження інформації [6].

Визначити що ж насправді очікує користувачів після нововведень – реальне задоволення їх потреб мати захист приватності чи дарована їм ілюзія такого захисту – буде можливо лише після законодавчого визначення всіх деталей та подальшого їх закріплення. Нині окреслена проблема розглядається лише на рівні комерційних та неурядових організацій таких, як міжнародний консорціум 3W. Урядовці ж поки що не поспішають виступати з проектами вирішень питання, оскільки це потребує системного перегляду системи функціонування та фінансування мережі Інтернет, основною з рис якої є мінімальне втручання в управління з боку урядових структур [8; 9].

Тому перед користувачами постає вибір або безкоштовний доступ до найпопулярнішого Інтернет-контенту (пошти, карт, соціальних мереж, інших додатків) через надання рекламодавцям інформації про свої вподобання та інтереси, або повна приватність в мережі і обмеженість доступу до вищезгаданих ресурсів, або ж доступ до них на платній основі [6; 7]. У мережі Інтернет можливості користувачів щодо захисту персональної інформації обмежені налаштуваннями, які компанії-виробники програмного забезпечення надають їм, а тому поки налаштування приватності не будуть чітко відображенні в програмних додатках і поки компаніям буде дозволено змінювати норми безпеки через введення обмежень, індивіди будуть поступово втрачати приватність. Якщо приватність є важливою задля дотримання суспільних норм та цінностей, то для її збереження не можна покладатися на ринковий механізм, тому єдиним рішенням є прийняття додаткових законів про захист приватності, які гарантували б контроль над персональними даними.

Висновки. Вирішенням проблеми дотримання приватності, розміщенням даних в мережі Інтернет потрібно займатись не лише на національному, а й міжнародному рівні, тому що Інтернет поступово перетворюється на динамічний соціальний простір, який одночасно об'єднує мільйони осіб. При цьому недотримання прав особи на конфіденційність, а точніше прав контролю за складом і ступенем поширення персональної інформації, призводить до втрати довіри, посилення контролю та можливого зменшення інтенсивності та обсягу інформаційного обміну, тому потрібно на законодавчому рівні підтримувати баланс між конфіденційністю та відкритістю даних, зручністю використання і витоком приватної інформації.

Список використаних джерел

1. Інформаційна служба Яндекс. Допомога. Загальні питання. Персональна інформація. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://help.yandex.ua/common/?id=1111531>.
2. ЦРУ взяло под контроль социальные сети. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=622126&cid=9>.
3. Abine. The online Privacy company. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.abine.com/yourrights.php>.
4. Angwin J. FTC Backs Do-Not-Track System for Web [Електронний ресурс] / J. Angwin – Режим доступу: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704594804575648670826747094.html>.
5. Greenleaf G. Global Data Privacy Laws: 89 Countries and Accelerating. [Електронний ресурс] / G. Greenleaf – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2000034.
6. Soghoian C. Slight Paranoia. [Електронний ресурс] / C. Soghoian – Режим доступу: <http://paranoia.dubfire.net/2011/01/history-of-do-not-track-header.html>.
7. FTC Issues Final Commission Report on Protecting Consumer Privacy. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ftc.gov/opa/2012/03/privacyframework.shtml>.
8. Singer N. Do Not Track? Advertisers Say 'Don't Tread on Us'. [Електронний ресурс] / N. Singer – Режим доступу: http://www.nytimes.com/2012/10/14/technology/do-not-track-movement-is-drawing-advertisers-fire.html?ref=technology&_r=1& .
9. Universal Web Tracking OptOut. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.donottrack.us/?p=10584>.